

*View Over the Balkan Peninsula
Поглед над Балканите*

ПРИНОС КЪМ КУЛТУРНАТА ИСТОРИЯ НА ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ (ИЗ ЕПИСТОЛАРНОТО НАСЛЕДСТВО НА ФАМИЛИЯТА БОГОРИДИ)

Русалена Пенджекова-Христева

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Резюме. В статията се представя неизвестно писмо от епистолярното наследство на фамилията Богориди на френски език в ръкописен оригинал, изпратено от Емануил Богориди до неговия чичо Александър Богориди, от 12 юни 1879 г., съхранено понастоящем в колекцията на Българския исторически архив при Народната библиотека „Иван Вазов“ – Пловдив. Разгледани са извороведските и археографските аспекти на новооткрития документ. В съдържателно отношение е представена предисторията на идеята за създаването на музей, библиотека, архив и университет в Източна Румелия и привличането за тази кауза на един от най-известните европейски учени слависти в лицето на Константин Иречек. Чрез публикуването на писмото на български език за първи път то се включва в научно обращение.

Ключови думи: Емануил Богориди; Александър Богориди; Константин Иречек; епистолярно наследство; Източна Румелия

Както е известно, решенията на Берлинския конгрес определят специалния статут на Източна Румелия като автономна провинция в пределите на Османската империя със столица Пловдив (Statelova, 1983). Древната история и космополитният характер на града го превръщат в кръстопът и средище на източноевропейската цивилизация (Genchev, 2007). Именно като източнорумелийска столица Пловдив представлява особено интересен микромодел на мултикултурно, мултиетнично, мултиконфесионално и мултилингвистично общество. По стечение на обстоятелствата тук е съсредоточен и част от българския интелектуален елит със своите най-изявени представители, които допринасят за превръщането на града в най-значимото културно и просветно средище на Източна Румелия (Balchev, 2017). Столицата се превръща в огнище на духовния живот в Южна България, а разностранните прояви и високите културни достижения изиграват важна роля за утвърждаването на българския характер на Източна Румелия. Неслучайно Пловдив е определян от изследователите

като един от центровете, където се поставят основите на модерната национална култура (Stoyanov, 2008).

Затова и досега историята на Източна Румелия представлява интерес и предизвикателство за изследователите. В тази връзка е важно да бъде отбелязано, че въпреки множеството изследвания, посветени на темата за историята на Източна Румелия и сравнително известната изворова база, все още е възможно откриването на непознати документални свидетелства посредством методите на архивната евристика за търсенето на ретроспективна документна информация.

В случая става дума за открит оригинал на ръкописно писмо на френски език с автограф, в обем от четири листа, от Емануил Богориди, адресирано до неговия чичо Александър Богориди, което е и обект на настоящата публикация. Въпросното писмо е изпратено от източнорумънския град Текучи с дата 12 юни 1879 г. и се съхранява в колекцията на Българския исторически архив при Народната библиотека „Иван Вазов“ – Пловдив (БИА – НБИВ)¹⁾.

Без съмнение посоченият документ е не само ценен исторически извор за историята на фамилията Богориди, но и важна съставна част от оцелялото документално и архивно наследство за културната история на Източна Румелия, което понастоящем е разпръснато и съхранено в различни архивохранилища и архивни фондове от учреденски и личен произход.

По-конкретно, в рамките на изложението ще бъдат разгледани извороведските и археографските аспекти на новооткритото писмо от Ем. Богориди до чичо му Ал. Богориди в контекста на идеите, инициативите и предложенията за привличането на К. Иречек в Княжество България и Източна Румелия.

Посоченото писмо всъщност се оказва част от епистоларното наследство на представители на фамилията Богориди и е във връзка с идеята чешкият учен да бъде поканен на служба в Източна Румелия. С оглед извороведската оценка на тази част от кореспонденцията е необходимо да бъде представена цялата известна кореспонденция на Ем. Богориди с К. Иречек, която е запазена в Научния архив на Българската академия на науките (НА – БАН) в архивния фонд на К. Иречек²⁾.

Известно е, че кореспонденцията на Иречек с българи е публикувана от Петър Миятев в двутомника „Из архива на Константин Иречек“ (Miyatev, 1953). Именно в първия том са публикувани всички четири писма, разменени между Ем. Богориди и К. Иречек в периода 2 април 1877 г. – 6 септември 1879 г.³⁾

Първото писмо⁴⁾ от Емануил Богориди до Иречек е изпратено на 2 април 1877 г. от Виена. В него той изразява личната си признателност към чешкия изследовател, че в публикувания от него труд „История на българите“ е отделено подобаващо място на бележитите му предци – прапрадядо му Софроний Врачански и дядо му княз Стефан Богориди. В знак на признателност той му изпраща снимка на портрет на Софроний Врачански от българската църква в

Константинопол. Иречек подготвя и връща своя отговор⁵⁾ от Прага на 10 май 1877 г. В него той благодари на Ем. Богориди за полученото писмо и ценната фотография, която отдавна искал да притежава. В заключение отбелязва, че българската история винаги ще бъде предпочитана част в научните му занимания.

Тези писма са част от развитието на по-късните контакти между Ем. Богориди и К. Иречек, свързани с поканата на Ал. Богориди Иречек да приеме служба в Източна Румелия. По-конкретно става дума за две писма – едното на Емануил Богориди до Иречек, от 22 юли 1879 г., в което е отправено посоченото предложение⁶⁾, а другото е отговорът отказ на Иречек от 6 септември 1879 г.⁷⁾ Именно новооткритото писмо от Ем. Богориди до неговия чичо Ал. Богориди, изпратено от Текучи на 12 юни 1879 г.⁸⁾, което публикуваме в приложение, е липсващата свързваща фактологична част, която хвърля светлина върху предисторията на идеята за привличането на чешкия учен в Източна Румелия и последните две писма от 1879 г., разменени между К. Иречек и Ем. Богориди.

Въпросното писмо оригинал, написано в ръкопис на френски език, е открито като част от чуждите материали, съдържащи се в личния архивен фонд на Йоаким Груев, съхранен в (БИА – НБИВ)⁹⁾. Попадането на писмото сред документите на Й. Груев може да се обясни с факта, че предложението на Ем. Богориди е трябвало да бъде съгласувано с него в качеството му на директор на Народното просвещение в Източна Румелия. Освен това няма комплектуван архивен фонд на Дирекцията на народното просвещение, за разлика от останалите дирекции, чиито архивни фондове понастоящем се съхраняват в Централния държавен архив¹⁰⁾. В известна степен липсата на архивен фонд на Дирекцията на народното просвещение се компенсира от служебните материали, които са фондираны в личния архивен фонд на Й. Груев и хвърлят светлина относно дейността на ръководената от него дирекция. Ето защо обяснимо и посоченото писмо на Ем. Богориди, адресирано до чичо му, е попаднало в същия фонд. Вероятно писмото е останало встрани от вниманието на изследователите и поради факта, че е в трудночетим ръкопис на френски език, поради което при научно-техническата обработка на документите първоначалното заглавие на архивната единица е съставено некоректно и за негов автор е посочен Стефан Богориди¹¹⁾.

Във фактологично отношение писмото съдържа нови данни за културната история на Източна Румелия. Става ясна в конкретика предисторията и авторството на идеята за привличането на младия, двадесет и пет годишен Иречек в автономната област, който освен че трябва да се заеме с изграждането на т.нар. институции на паметта – музей, библиотека и архив в Пловдив, ще може да преподава и в университета, който евентуално ще бъде създаден. Съдържанието на документа категорично свидетелства, че именно Ем. Богориди

е авторът и вдъхновителят на идеята Иречек да бъде привлечен за работа в Източна Румелия.

Във въвеждащата част на писмото се засягат въпроси, предимно свързани с политиката на Източна Румелия и възможността и правото на главния губернатор да носи униформата на Източнорумелийската войска. Племенникът изказва задоволството си от административните назначения, които прави чичо му в качеството си на главен губернатор. Не бива да се пренебрегва и фактът, че Ем. Богориди два пъти е кандидат за българския владетелски престол – през 1878 г. и през 1887 г., като сред кандидатите тогава е и чичо му Ал. Богориди. И двамата като представители на княжеската фамилия Богориди, която е сред най-изявената част на българския аристократичен елит през XIX век, ясно осъзнават мисията си за изграждане устоите на модерната българска държавност (Zhelev, 2006). От съдържанието на писмото е видно, че двамата поддържат тесни роднински връзки и предварително обсъждат различни бъдещи проекти, в това число и обективни намерения за организацията на учебните институции и за дейността на Дирекцията на народното просвещение. По-нататък в писмото Ем. Богориди споделя: *...Тук има да се прави много и Вие можете да свържете името си с големи неща. Мисля, че би било много полезно за областта и за Вас в частност да привлечете към Вашата администрация младия Иречек – авторът на „История на българите“, която аз Ви изпратих в Константинопол и която Вие сте получили, надявам се. Вие бихте могли да го натоварите със създаването и организацията на Музей и Национална библиотека, като и с Архивите. Освен това той би могъл два пъти седмично в Университета да води курс по „История на България – Старославянска Античност“...¹²⁾*

Обсъжданите идеи за конструирането на споменатите институции са културен символ от заключителния етап на нашето Възраждане и както става ясно, успешно се транслират и в Източна Румелия.

Предложението си Ем. Богориди обосновава с идеята да се започнат действия по-рано в тази посока, с цел да се изпревари и предотврати поканването на К. Иречек в Княжество България. Като мотив за привличането му изтъква и политическата роля на неговия баща – Йозеф Иречек, който би могъл да допринесе за засилване на връзките с Чехия и Австро-Унгария. Ем. Богориди предлага лично да започне кореспонденция и преговори с К. Иречек, защото вече е имал контакти с него. Изразява мнение, че от бюджета на Дирекцията на просвещението е необходимо да се предвидят около 10 000 франка за годишно заплащане, в случай че К. Иречек приеме да дойде в Източна Румелия.

В случая напълно логична изглежда инициативата, подета от Ем. Богориди, чрез подходящо предложение да бъде ангажиран талантливият и млад чешки историк със създаването на културните институции в Източна Румелия. Още повече че в основния закон на автономната област Източна Румелия, който

регламентира политическия, обществен и културния живот, е обоснована идеята за създаване на университет в Пловдив. Тя е конкретно уредена в глава единадесета *Народно просвещение*, и по-специално член 351 от Органическият устав, приет на 14 април 1879 г. За сравнение, в приетата на 16 април 1879 г. в Княжество България Търновска конституция, дял седми *За народното учение*, в чл. 78 е предвидено само, че първоначалното учение е безплатно и задължително за всички поданици на Българското царство, но липсва все още идея за университет. В тази връзка е уместно да бъде припомнено, че в хронологичен аспект идеята за откриване на университет в Пловдив във времето, когато градът е източнорумелийска столица, всъщност изпреварва инициативите в тази насока в тогавашното Княжество България. Известно е, че още през 1884 г. е взето принципно решение за основаване на висше училище в Пловдив, чието откриване е било предвидено за есента на 1885 г., но събитията около Съединението осуетяват тази възможност (Radev, 2017).

Посоченото писмо потвърждава, че след приемането на Органическият устав започват да се обсъждат не само конкретни идеи за бъдещия университет, но се предприемат и първите стъпки за осигуряване на качествен преподавателски състав чрез опит да бъде привлечен един от най-известните за времето си европейски учени с интереси и изследвания по българска история и култура.

Интерес представлява фактът, че в писмото се прокарва и идеята за изграждането на архивите в Източна Румелия. В случая не става ясно дали намерението е свързано с организацията на учрежденските оперативни архиви, така важни и необходими за управлението, или с идеята за създаването на исторически архив, който заедно с музея и библиотеката да бъде част от комплекса на историческата памет в Източна Румелия. В официалното предложение на Ем. Богориди от името на Ал. Богориди до Иречек обаче не се споменава ангажимент във връзка с архивите.

По-нататък в писмото си Ем. Богориди предлага на чичо си да привлечат за бъдещия университет и негов приятел – доктор по право и философия от Университета в Мюнхен, който евентуално би работил без заплащане. Счита, че за него е нужно да се осигури само жилище или разходи за такова, защото той иска да извършва изследвания в българските земи и да пише кореспонденции за вестниците, и за немските литературни сборници, което тогава е добре платена дейност.

Писмото завършва с надеждата, че разгръщането на мащабна дейност, свързана със създаването и устройването на културни и просветни институции в Източна Румелия, ще създаде на Ал. Богориди изключително добра репутация в Европа и Ориента.

Развоят на последвалите събития става ясен от последните две писма от 1879 г., разменени между Ем. Богориди и К. Иречек, които са в пряка връзка именно с новооткритото писмо между двамата представители на фамилията Богориди.

Очевидно е, че след получено потвърждение от Ал. Богориди племенникът Ем. Богориди на 22 юли 1879 г. пише писмо до Иречек, в което му отправя покана от името на чичо си за приемане на служба в Източна Румелия: *Става въпрос за това да се създаде във Филипополис библиотека и национален музей... Аз мисля, че създаването на Национална библиотека и на Национален музей, ще бъде последвано, не след дълго време, от създаването на Университет, предвиден от Органическия устав. Там Вашето място ще бъде белязано, естествено от една нова важна позиция...*¹³⁾.

По-нататък в писмото Ем. Богориди подчертава огромните заслуги на К. Иречек към българската нация, които той има чрез изследванията си по българска история. Моли го възможно най-бързо да даде отговор, като му съобщава, че му се предлагат 500 златни наполеона годишна заплата.

Черновата на отговора на Иречек е с дата 6 септември 1879 г., като той обяснява закъснението си със своите пътувания с научна цел и работата в архивите на средновековната Дубровнишка република. Оценява високо отправеното му предложение и възможността да продължи с научните си занимания с българската история. Въпреки това обаче К. Иречек не приема отправената му покана, като мотивира отказа си с алармиращите новини в пресата във връзка с евакуацията на руската армия, опитите да бъде разклатена позицията на Алеко Богориди, и евентуалната опасност от нови безредици в Източна Румелия¹⁴⁾.

Важно е да бъде пояснено, че паралелно с преговорите за пост в Източна Румелия К. Иречек води такива и с Константин Стоилов за евентуалното си назначаване като главен секретар при Министерството на народното просвещение в Княжество България. Той премълчава това в писмата си до Ем. Богориди. В кореспонденцията си обаче с К. Стоилов К. Иречек отбелязва при какви условия и заплащане е поканен в Източна Румелия. Коректно е да бъде споменато, че опити за привличането на Иречек в Княжество България има още през 1878 г. по предложение на Марин Дринов, които така и не се реализират на практика в тогавашния момент (Miyatev, 1953).

Както става ясно от развоя на събитията, Иречек отказва да поеме съответния ангажимент в Източна Румелия, но през ноември същата година той идва в Княжество България, където е назначен за главен секретар на Министерството на народното просвещение.

Анализирането на новоиздиреното писмо от Ем. Богориди до Ал. Богориди в контекста на известната и обнародвана кореспонденция между К. Иречек и Ем. Богориди допълва и конкретизира с нови шрихи и неизвестни факти зараждането и авторството на идеята за ангажирането на К. Иречек от източнорумелийските дейци.

Тъй като писмото е ценна изворова база за културната история на Източна Румелия, го обнародваме в приложение. От археографска гледна точка е

важно да бъде отбелязано, че документът е преведен от френски език, обработен е археографски, като текстът му е възпроизведен по научно-критическия начин с нормализация на правописа и пунктуацията в съответствие със съвременните норми на книжовния български език. За улеснение е съставен научно-справочен апарат по съдържанието на писмото под формата на текстурални бележки под линия¹⁵⁾.

В случая, от извороведска гледна точка, особен интерес в откритото писмо представляват намеренията, идеите и предложенията на представителите на румелийския политически и обществен елит, и по-конкретно на Ем. Богориди, още от самото начало и на практика паралелно с Княжеството да конструират едни от най-важните културни институции – музей, библиотека, архив и университет, както и да привлекат един от най-известните европейски учени слависти в лицето на Константин Иречек.

Приложение №1

Писмо от Емануил Богориди до чичо му Алеко Богориди относно въпроси, свързани с Източна Румелия и предложение за привличането на Константин Иречек за създаването и организацията на музей, библиотека и архиви в Пловдив, както и за преподавател в бъдещия университет

Текучи¹⁶⁾, 12 юни 1879 г.

Скъпи чичо,

Изпращам Ви една статия от „Стандарт“¹⁷⁾, която препоръчвам на Вашите разсъждения, толкова повече, че смятам „Стандарт“ за един вестник на торите, отразяващ малко или много мисълта на официалните английски кръгове.

Въпросът за униформата ми се струва много важен и такъв, че да загубите симпатиите на румелийското население, ако Вие нямате смелостта да го разрешите без щадене. Вашето право да носите униформата на румелийската войска, е неоспоримо според договора от Берлин и според Органическия устав. Става въпрос за това да се разбере от Портата, че изискванията ще бъдат удовлетворени чак когато те се опрат на точен текст и на права, които договорите категорично са ни запазили. Видях по повод на този въпрос за униформата и чувствата, които биха оживили сърцето на милицията при вида на Главния губернатор с прост клапак и стамболийка – няколко реда в „Марица“, които въпреки тяхната резервираност ме накараха да се замисля. Един много жалък инцидент и който „Марица“¹⁸⁾ в своята предпазливост е премълчала, е фактът, че минавайки покрай Вас на церемонията във Филипопол, офицерите на милицията са се освободили от задължението да Ви отдадат чест.

Тук има едно аномално положение, което във Ваш интерес е спешно да наредите да спре.

Вашите назначения на различни административни постове ми доставиха най-голямо удоволствие. Съобщавате ми чрез Вашия секретар¹⁹⁾ какви са проектите, които имате за Просвещението и организацията на учебните институции.

Тук има да се прави много и Вие можете да свържете името си с големи неща. Мисля, че би било много полезно за областта и за Вас в частност да привлечете към Вашата администрация младият Иречек – авторът на „История на българите“, която аз Ви изпратих в Константинопол и която Вие сте получили, надявам се. Вие бихте могли да го натоварите със създаването и организацията на Музей и Национална библиотека, както и с Архивите. Освен това той би могъл два пъти седмично в Университета да води курс по „История на България – Старославянска Античност“.

Би имало и друга полза: той е син на един от най-влиятелните мъже²⁰⁾ от партията на Старите чехи и който е бил член на Министерството на граф Хохенварт. Утре, вдругиден, Вие ще видите Федералната партия и Славянската партия, да имат в Австрия, едно първостепенно влияние: чрез Иречек Вие можете да си създадете полезни връзки в тази партия, която с всеки изминал ден ще увеличава своето значение. Лесно е за Вас да запазите благоволенieto на Русия, но също така е добре да си създадете подкрепа в Прага, и чрез нея във Виена.

Би било добре да вземете инициативата от рано и да попречите да Ви изпреварят и да го извикат в София. Аз зная, че Каниц вече е бил поканен от княз А. Батенберг. Трябва поне във Филипополис да се осигури Иречек.

Познавам го лично: ако Вие ми позволите, ще започна кореспонденция с него, за да разбера дали е склонен да прекара няколко години в Румелия и при какви условия.

Смятам, че десетина хиляди франка ще бъдат достатъчни като годишно заплащане. Вижте дали бюджета на Дирекцията на Просвещението Ви позволява този разход, който ми се струва необходим. В случай че потвърдите тази идея, изпратете ми разрешение, предподписано от Вашия Директор на Просвещението, да вляза в преговори с него.

Впрочем възможно е да отида това лято на бани в Бохемия: в този случай ще мина през Прага, за да се разбера направо с него.

Мога също да направя така, че да свършим и друга работа. Имам приятел, доктор по право и философия от Университета в Мюнхен, който би приел катедра по немска литература без заплащане: той би поискал само разходите за път, нещо което е дребно и жилище, или разходи за жилище. Той търси случай да извършва изследвания в тези страни и да пише кореспонденции за вестниците и за немските литературни сборници, работи които са доста добре платени обикновено и такива, които издигат техния автор: ето защо той лесно би минал без заплащане.

Аз свършвам това много дълго писмо и което бе вдъхновено, вярвайте ми, от желанието ми да Ви видя да успявате и да си създадете в Ориента и в Европа репутация, от която нещо непременно ще премине и върху Вашето име.

Ще направя всичко възможно, за да дойда да Ви видя тази есен, ако можете да ми намерите някакво занимание, тогава може би, бих могъл да се реша да продължа моя престой при Вас. Очаквайки, през това време, помислете за моето предложение. Съобщете ми за Вашето решение в Текучи – Румъния. Благоволете също да наредите да ми бъде изпратен един екземпляр от Органическия устав на Румелия. Ще Ви бъда много признателен за това. Моля да предадете моите уважения и на моята леля. Моята жена си спомня често за нея и за Вас. Ваш любящ племенник,

Ем. Богориди

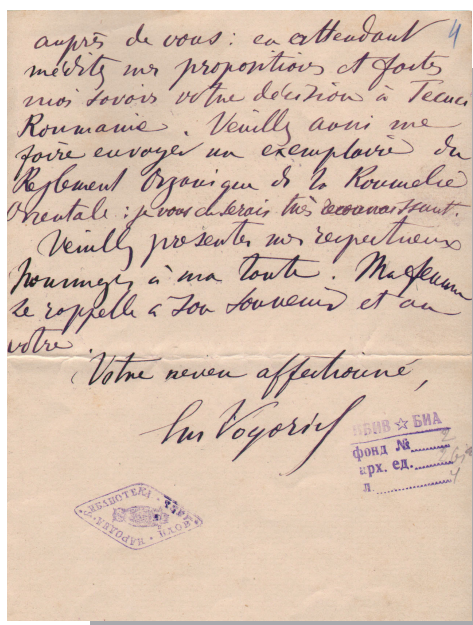
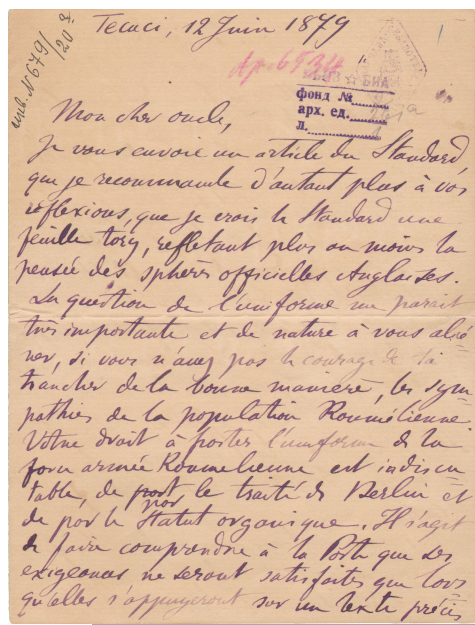
НБИВ – БИА, Ф. 2, а. е. 261а, л.1 – 4. Ръкопис. Оригинал. Превод от френски език.

Приложение №2

Факсимилета на първия и последния лист (л. 1 и л. 4) от писмото, публикувано в *Приложение №1*

Благодарности

Изследването е реализирано по проект КП-06-ОПР05/8: Пловдив – от мултиезиков и мултикултурен център на Източна Румелия до Европейска столица на културата. ФНИ.

БЕЛЕЖКИ

1. НБИВ – БИА, Ф. 2, а. е. 261а, л. 1 – 4.
2. НА – БАН, Ф. 3, оп. 1, а. е. 65, л. 4 – 7.
3. Четирите писма, разменени между Ем. Богориди и К. Иречек, са публикувани от Петър Миятев през 1953 г. в първия том на документалното издание „Из архива на Константин Иречек“ под № 51 (с. 122 – 123), № 52 (с. 123 – 124), № 85 (с. 169 – 172) и № 90 (с. 178 – 180).
4. НА – БАН, ф. 3, оп. 1, а. е. 65, л. 1 – 2. Публикувано от Миятев под № 51 (с. 122 – 123).
5. НА – БАН, ф. 3, оп. 1, а. е. 65, л. 2 – 3. Публикувано от Миятев под № 52 (с. 123 – 124).
6. НА – БАН, ф. 3, оп. 1, а. е. 65, л. 4 – 5. Публикувано от Миятев под № 85 (с. 169 – 172).
7. НА – БАН, ф. 3, оп. 1, а. е. 65, л. 6 – 7. Публикувано от Миятев под № 90 (с. 178 – 180).
8. НБИВ – БИА, Ф. 2, а. е. 261а, л. 1 – 4.
9. НБИВ – БИА, Ф. 2, а. е. 261а.
10. ЦДА, Ф. 20К, Ф. 158К, Ф. 425К, Ф. 565К, Ф. 586К.
11. НБИВ – БИА, Ф. 2, а. е. 261а, л. 1 – 4. При научно-техническата обработка на архивния фонд като автор на писмото първоначално е посочен Стефан Богориди, който е починал 1859 г. и не може да бъде подател на писмо от 1879 г. В публикувания девети том на „Литературен архив“, включващ обнародвани документи от дейността на Йоаким Груев, в приложения списък на необнародваните документи от архива му, в описанието на въпросната архивна единица като подател на писмото също погрешно е отбелязан Стефан Богориди.
12. НБИВ – БИА, Ф. 2, а. е. 261а, л. 1 – 4.
13. НА – БАН, ф. 3, оп. 1, а. е. 65, л. 4 – 5. Публикувано от Миятев под № 85 (с. 169 – 172).
14. НА – БАН, ф. 3, оп. 1, а. е. 65, л. 6 – 7. Публикувано от Миятев под № 90 (с. 178 – 180).
15. Писмото е археографски оформено според изискванията и регламентите, публикувани от ДАА в: Методически кодекс. Информационна и популяризаторска дейност правила за публикуване на архивни документи правила за дигитализиране на архивни документи, от 2013 г., Свитък V.
16. Град в Източна Румъния.
17. „The Standard“ е английски вестник, чийто първи брой излиза на 21 май 1827 г., след което през 1857 г. излиза и като сутрешен вестник, а от 1859 г. – и като вечерен. Вестникът става особено известен поради, това че публикува подробни чуждестранни новини.

18. Вестник „Марица“ се издава от Хр. Г. Данов в периода 25 юли 1878 – 6 септември 1885, като излизат общо 745 броя.
19. Става дума за Гаврил Кръстевич – главен секретар и директор на вътрешните работи в Източна Румелия в периода 1879 – 1884 г.
20. Йозеф Иречек (1825 – 1888) е чешки учен и баща на Константин Иречек. През 1871 г. в продължение на осем месеца е министър на изповеданията и просвещението в правителството на граф Карл фон Хохенварт.

ЛИТЕРАТУРА

- Балчев, Вл. (2017). *Пловдив по следите на отминалото*. Пловдив: Хермес.
- Генчев, Н. (2007). *Възрожденският Пловдив*. София: Изток – Запад.
- Миятев, П. (1953). *Из архива на Константин Иречек*. София: БАН.
- Нанова, Цв. (1989). *Литературен архив. Т. 9: Йоаким Груев*. София: БАН.
- Радев, Т. (2017). Борбата за университет в Пловдив и ролята на Недко Каблешков. *Живот, посветен на Родината и обществото*. Пловдив: РБ „Иван Вазов“ – Пловдив.
- Стателова, Е. (1983). *Източна Румелия (1878/1885)*. София: Издателство на Отечествения фронт.
- Стоянов, М. (2008). *Когато Пловдив беше столица*. Пловдив: Хермес.
- Желев, Й. (2006). Известните и непознати Богориди. Обзор на историографията за една ненаписана история. *Предизвикателства на промяната. Национална научна конференция – София, 10 – 11 ноември 2004*. София: Св. Климент Охридски, 66 – 182.

REFERENCES

- Balchev, Vl. (2017). *Plovdiv po sledite na otminamoto*. Plovdiv: Hermes.
- Genchev, N. (2007). *Vazrozhdenskiyat Plovdiv*. Sofia: Iztok – Zapad.
- V. Miyatev, P. (1953). *Iz arhiva na Konstantin Irechek*. Sofia: BAN.
- Nanova, Tsv. (1989). *Literaturen arhiv. T. 9: Yoakim Gruiev*. Sofia: BAN.
- Radev, T. (2017). Borbata za universitet v Plovdiv i rolyata na Nedko Kableshkov. *Zhivot, posveten na Rodinata i obshtestvoto*. Plovdiv: Ivan Vazov – Plovdiv
- Statelova, E. (1983). *Iztochna Rumelia (1878/1885)*. Sofia: Izdatelstvo na Otechestvenia front.
- Stoyanov, M. (2008). *Kogato Plovdiv beshe stolitsa*. Plovdiv: IK Hermes.
- Zhelev, Y. (2006). Izvestnite i nepoznati Bogoridi. Obzor na istoriografiyata za edna nenapisana istoria. *Predizvikatelstva na promyanata. Natsionalna*

nauchna konferentsia – Sofia, 10 – 11 noemvri 2004. Sofia: Sv. Kliment Ohridski, 66 – 182.

CONTRIBUTION TO THE CULTURAL HISTORY OF EASTERN RUMELIA (FROM THE EPISTOLARY HERITAGE OF THE BOGORIDI FAMILY)

Abstract. The article presents an unknown letter from the epistolary heritage of the Bogoridi family, in French in handwritten original, sent by Emanuel Bogoridi to his uncle Alexander Bogoridi, dated June 12, 1879, currently stored in the collection of the Bulgarian Historical Archive at the National Library “Ivan Vazov” – Plovdiv. The source and archeographic aspects of the newly discovered document are examined. In terms of content, the background of the idea of founding a museum, a library, an archive and a university in Eastern Rumelia and the involvement of one of the most famous European Slavic scholars in the person of Konstantin Irechek for this cause are presented. By publishing the letter in Bulgarian for the first time, it is included in scientific circulation.

Keywords: Emanuel Bogoridi; Alexander Bogoridi; Konstantin Irechek; Eastern Rumelia; epistolary heritage; cultural history

✉ **Dr. Rusalena Pendzhekova-Hristeva, Assoc. Prof.**

<https://orcid.org/0000-0002-3050-5902>

Faculty of History and Philosophy
University of Plovdiv “Paisii Hilendarski”

24, Tzar Asen St.

4000 Plovdiv, Bulgaria

E-mail: rusalena@abv.bg